

który kierował autorką w zajęciu się tymi kwestiami był fakt, iż działalność Komitetu Veveyskiego i w ogóle „ratownictwa społecznego podczas pierwszej wojny światowej” nie wzbudzały dotąd szerszego zainteresowania.

Książka oparta została na materiałach archiwalnych zebranych w Warszawie, Krakowie, Poznaniu, Lublinie i w innych miejscowościach. Archiwum Komitetu Veveyskiego nie zachowało się, zostało ono zniszczone w czasie nalotu we wrześniu 1939 r. w Warszawie. Spowodowało to określone trudności w zebraniu materiałów i tym wyżej należy ocenić wysiłek włożony przez autorkę w zgromadzenie potrzebnych źródeł i dokumentów. W należnym stopniu wykorzystwała ona również korespondencję różnych osób, w tym przede wszystkim listy H. Sienkiewicza, a także materiały prasowe pochodzące z gazet polskich, ukazujących się w Krakowie, Warszawie, Poznaniu oraz za granicą w okresie I wojny światowej. W niemałej mierze wykorzystano tu pamiętniki polskich działaczy niepodległościowych i społecznych tych lat.

Mimo wskazanych na wstępie niniejszego omówienia wątpliwości dotyczących sformułowania tytułu książki D. Płygawko, stwierdzić należy, iż jest to pozycja udana i interesująca zarówno znawcę problematyki I wojny światowej na ziemiach polskich, polskiego ruchu niepodległościowego i działalności społeczno-kulturalnej Polaków w kraju i na emigracji, jak i czytelnika nie zorientowanego szczegółowo w tych kwestiach.

Tadeusz Seweryn Wróblewski

DANUTA KOŹMIAN: *Kształcenie i doksztalcanie nauczycieli szkół podstawowych w województwie szczecińskim w latach 1945 - 1970*. Warszawa—Poznań 1986. PWN, 128 ss.

Historiografia dotycząca dziejów oświaty na Ziemiach Zachodnich wzbogaciła się znów o nową pozycję — jest nią praca Danuty Koźmian *Kształcenie i doksztalcanie nauczycieli szkół podstawowych w województwie szczecińskim w latach 1945 - 1970*.

Autorka rozpracowała zagadnienie w pięciu (na s. 7 błędnie podano w „sześciu”) podstawowych rozdziałach. Warunki społeczno-oświatowe a problem kadr nauczycielskich w latach 1945-1970 przedstawiła w rozdziale pierwszym. W rozdziale drugim i trzecim ukazano kształcenie nauczycieli w liceach pedagogicznych i studiach nauczycielskich w woj. szczecińskim. Treścią rozdziału czwartego są próby przedstawienia rozwoju doksztalcania nauczycieli w oparciu o powojenne kursy krótkoterminowe aż do pomaturalnych szkół (studiów nauczycielskich). Rozdział piąty traktuje o kształceniu nauczycieli na poziomie wyższym na tle polityki oświatowej oraz determinant regionalnych (od Punktu Konsultacyjnego UAM; przez WSN, WSP do Uniwersytetu Szczecińskiego).

Jak z powyższego wynika celem pracy jest ukazanie trudnego, złożonego i długotrwałego procesu kształcenia i doksztalcania nauczycieli w woj. szczecińskim w pierwszym ćwierćwieczu.

Autorka dokonała olbrzymiej pracy, dekodując z jednej strony bogate (wymagające weryfikacji), z drugiej zaś często szczątkowe, wymagające stosowania metody porównawczej lub wyprowadzania *argumentum ex silentio*, skomplikowane materiały źródłowe zdeponowane m. in. w archiwach centralnych i wojewódz-

kich. Wykorzystane materiały dotyczyły głównie polityki oświatowej wobec kształcenia nauczycieli oraz działalności poszczególnych zakładów. Autorka wykorzystowała także bogate źródła drukowane oraz opracowania z tego zakresu.

W ocenie materiałów źródłowych, w szczególności źródeł archiwalnych, należało kierować się dużą ostrożnością i weryfikować je m. in. w drodze wywiadów, gdyż sprawozdania, zwłaszcza z lat 1945-1948, okazały się jedynie szczątkowe i lakoniczne, a z lat 1949-1956 — często nieścisłe.

Zawsze rzetelny warsztat badawczy tej autorki pozwolił jej na analityczne, historyczno-pedagogiczne podejście do postawionego zadania. Analizując i weryfikując źródła w świetle wiedzy pozazródłowej autorka dokonała syntetycznej rekonstrukcji historycznej edukacji nauczycieli w woj. szczecińskim w przyjętych w temacie cezurach czasowych.

W kolejnym już opracowaniu z tego zakresu, tym razem w odniesieniu do woj. szczecińskiego, dostrzegamy meandry naszej, niestety, nie zawsze trafnej polityki oświatowej i programowo-organizacyjnej. Analiza przeszłości oświatowej z tego zakresu winna służyć odpowiedzialnym za teraźniejszość i przyszłość kształcenia i dokształcania nauczycieli — najważniejszego ogniwa aktualnego stanu i perspektyw polskiej szkoły. Historia ma być *magistra vitae*, ale czy jest? Na to pytanie odpowiada negatywnie aktualna polityka w zakresie kształcenia nauczycieli.

Autorka dokonuje w pracy również próby oceny kadry zakładów kształcących nauczycieli. Wydaje się jednak, że analiza i ocena nauczycieli liceów pedagogicznych dokonana została zbyt pobieżnie. To samo dotyczy organizacji młodzieżowych, działających na terenie tych szkół. Marginalnie potraktowana została także postawa Związku Nauczycielstwa Polskiego w kwestii kształcenia nauczycieli oraz realizacji badań pedologicznych, organizowania specjalnych zjazdów, sympozjów, konferencji, organizowania opinii społecznej itp. a wreszcie własnych zakładów kształcenia nauczycieli. Problematyce tej poświęcone są specjalne monografie. Nie „wyszła” także należycie ocena tzw. pierwszej generacji studiów nauczycielskich (SN), działających w Polsce w latach 1954-1975.

Zwięźle uwagi końcowe ukazują komplementarne osiągnięcia rzeczowe, metodyczne, społeczno-polityczne i organizacyjne zakładów kształcenia nauczycieli.

Autorka słusznie podkreśla, iż „... dorobek zachodniopomorskich zakładów kształcenia nauczycieli (w omawianym okresie — J. H.) ... powinien być interpretowany nie tylko jako kategoria historyczna, ale jako trwała wartość, której elementy mogą być spożytkowane we współczesnych formach kształcenia nauczycieli...”, w szczególności w szkołach wyższych. Oby teza ta znalazła realne kształty.

Jan Hellwig

NASZE WYDAWNICTWA

Redakcja:

ANTONI CZUBIŃSKI, ZBIGNIEW KULAK

INDUSTRIALIZACJA, PRZEMIANY SPOŁECZNE I RUCH ROBOTNICZY W POLSCE I W NIEMCZECH DO 1914 R.

**XVI Konferencja Wspólnej Komisji Podręcznikowej
PRL-RFN Historyków.**

Warszawa, 24 - 29 maja 1983 r.

ark. 15, nakład 2500, cena 300,-

Industrializacja, przemiany społeczne, ruch robotniczy, początki kultury masowej oraz migracji ludności – te ściśle powiązane zjawiska są przedmiotem opublikowanych w niniejszym tomie rozważań naukowych historyków polskich i zachodnioniemieckich. Uwidocznione zostały różnice i podobieństwa w rozwoju tych problemów na ziemiach polskich, w społeczeństwie pozbawionym własnego państwa i w Niemczech niedawno zjednoczonych, gdzie dynamika rozwoju tych zjawisk uległa gwałtownemu przyspieszeniu. Procesy te nie pozostały oczywiście bez wpływu na dalszy rozwój stosunków polsko-niemieckich nie tylko politycznych, lecz także gospodarczych, społecznych czy kulturalnych. W referatach została przedstawiona prezentacja tych problemów w polskich i zachodnioniemieckich podręcznikach szkolnych.

DO NABYCIA:

- w księgarniach naukowych Domu Książki,
- w Instytucie Zachodnim, 61-772 Poznań, Stary Rynek 78/79 (także za pobraniem pocztowym).

